

O, ŞƏXSİYYƏT İDİ

Yuxudan qəfil ayıldım. Gördüyüm yuxunun heyacanı nəfəsimi şiddətləndirmişdi. Ayılandan bir neçə saniyə sonra öz evimdə yatdığımı və yuxu gördüyümün anlamı. Gördüyüm yuxunun yenidən yaddaşıma getirdim. Deməli belə. Yuxuda gördüyüm ki, tanış olmayan bir düzənlikdə gəzirəm, orada bir-birindən aralı çoxlu iri gövdəli, uca qəmətli ağaclar var. Mən bu ağacların böyüklüyünə, əzəmətinə, vüqarına heyranlıqla tamaşa edirdim və asta addımlarla həmin düzənlikdə narın otların üstü ilə gəzirdim. Birdən ətrafdakı sakitliyi vahiməli bir şaqçılı və gurultu pozdu. Mən cəld dönüb səs gələn tərəfə baxdım. Bayaq əzəmətin həssəli baxdığım həmin iri ağacların biri yere sərilmişdi.

Mənə elə gəlirdi ki, bu ağacı ya ildurum vurdu ya da zəlzələ oldu. Ağacın iri bu-

şünüv dedi ki, sənin yuxun hansısa pis hadisənin əlamətidir. Biz bir müddət də söhbətəlişib çayxanadan çıxdıq və şairin adətində Bəxtiyar Vahabzadənin büstünü ətrafında gəzişdik. Yəni həmişəki kimi mənə tanıdığım və tanımadığım insanlar böyük hörmət və ehtiramla Vaqif Aslanla yaxınlaşır görüşüb hal-əhval soruşub gedirdilər. Görüşdüyümüz insanlar biri dedi ki, bəs xəbəriniz var Hacı Səlim əfəndi dünyasını dəyişib. Bu xəbər bizi sarsıtdı. Biz dəfn mərasiminin harada və nə vaxt təşkil ediləcəyini öyrənmək üçün mərkəzi cümə məscidinə tərəf gəndə sair dayandı və mənə dedi.

- Sənin yuxunun yozumu bilindi. Səlim əfəndi regionumuzda çox nüfuzlu ağsaqal, ziyalı bir şəxsiyyət idi. Onun dünyasını dəyişməsi, vətən torpağına qovuşması iri gövdəli, böyük bir palıd ağacının qəfil yere yıxılmasına bənzəyir. Biz dostumuz

mil başa vura bilmişdi, həm də məxfiliyi təmin etmişdi. Az vaxtda rayonda onu Qurani-Kərimin bilicisi kimi tanıdılar və O, gənc din adamı kimi yas mərasimlərinə dəvət olundu. Həmin illərdə Səlim Səfərov dəfələrlə Bakıda Qafqaz müsəlmanları idarəsində imtahan verib özünün ali ruhani biliyini nümayiş etdirmişdi. 1980-ci ildən O, bir neçə il Şəkinin Ömər əfəndi məscidində naibi imam və imam vəzifələrində çalışıb. Həmin illərdən başlayaraq Səlim əfəndi bir çox dövlət idarələrinə müraciətlər edib Texnologiya texnikumu və idman məktəbi kimi fəaliyyətdə olan tarixi mərkəzi cümə məscidinin binalarının geri qaytarılmasına 1985-ci ildə nail olmuşdur. Həmin ildə Səlim Səfərov Şəki mərkəzi cümə məscidinin imamı təyin edilmiş və məsciddə əsaslı təmir-bərpa işləri aparılmasına başlanılıb. Eyni zamanda məscidin 1930-cu ildə tam bünövrəsinə qədər sökülən minarəsini yenidən tikdirib. 1985-ci ildə isə Səlim əfəndi Şimal-Qərb regionunda yeddi rayonun Qazisi təyin edilmişdir. Səlim əfəndi insanların rəylərini öyrənib o vaxtlar yas mərasimlərinin çox ağır keçirilirdiyini nəzərə alıb xeyli islahatlar apardı. Rəhmətə gedəni olanlar demək olar ki, 52-55 gün işindən, sənetindən uzaq düşürdü. O, hər həftə qeyd edilən cümə axşamları toplantılarını və 52-inci günün qeyd edilməsini ləğv etdi. İnsanlar bunu çox müsbət hal kimi qarşıladılar. Sonra Səlim əfəndi yas mərasimlərində oxunan Quran və qılan namaza görə məscidin mollalarının qiymət diqtə etməsinə qadağan etdi. Göstəriş verdi ki, kimin imkanı nəyə çatır onu versin. Bütün bu islahatlar xalq tərəfindən çox böyük rəğbətə qarşılandı və Səlim əfəndinin nüfuzu az vaxtda xeyli yüksəldi. Həmin illərdə mən Şəki radio verilişləri redaksiyasında böyük redaktor işləyirdim. 1985-ci ildə mən Şəki radiosunda „dini mərasimlər və yeniliklər“, adlı bir veriliş addım və həmin islahatları xalqa çatdırmaq üçün Səlim əfəndini veriliş dəvət etdim. O, çox böyük məmnuniyyətlə həmin verilişlərə gəlirdi və maraqla açıqlamalarla verilişimizdə iştirak edirdi. Onu da qeyd edim ki, həmin illərdə radio xətləri Şəkidə bü-

dən sonra həmin sahəyə diqqət və qayğı daha da artırıldı və həmin mədrəsədə hafizlər yetişdirilməsinə başlandı. İndi həmin mədrəsənin hafiz məzunları dünyanın bir çox nüfuzlu ali dini məktəblərində fəaliyyət göstərən tanınmış din xadimləridir.

Hacı Səlim əfəndinin iştirakı ilə radio-da verilişlərimiz uzun illər davam etdi. Ən maraqlısı o idi ki, Hacı Səlim əfəndi Türkiyədən gələn qonaqlarını, dünyada tanınan din xadimlərini radioda verilişlərimizə qonaq gətirirdi və onlarla mənəmü sahiblərim çox maraqlı alınırdı. Hər verilişdən sonra redaksiyamıza xeyli razılıq, minnətdarlıq, təşəkkür məktubları gəlirdi, telefon zəngləri olurdu. O, Şəkiddə kənarında gəndə verilişlərimizə məscidin savadlı gənclərindən ən yaxşısı kimi Kamran əfəndini göndərirdi. Bu gün Kamran əfəndi Şəki cümə məscidində bölgə Qazisi kimi Hacı Səlim əfəndinin uzun illər tutduğu vəzifəni layiqincə davam etdirir.

Səlim əfəndi haqqında danışanda şahidi olduğum bir hadisəni də xatırlayırıam. Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa edənə Şəkidə Çingiz Əfəndiyev icra başçısı idi. O, əvvəllər uzun illər Şəki İpək Kombinatında rəhbər vəziyyətdə işləmişdi, hörmətli, nüfuzlu, regionda tanınmış insan idi. O, vaxtlar ölkəmizin hər yerində sürətlə hakimiyyət dəyişikliyi aparılırdı. İndiki icra hakimiyyətinin böyük zalında Şəki ictimaiyyəti toplanmışdı. Gündəlikdə bir məsələ var idi. Yeni kadrlar təyinatı. İclasın sonuna yaxın bu kadr dəyişikliyinə xeyir-dua vermək üçün Hacı Səlim əfəndini dəvət etdirdi. O, sakit, təmkinli addımlarla tribunaya yaxınlaşdı və Şəkinin həmin dövrdəki çətinliklərini, işiç, qaz, hətta çörək və gündəlik ərzaq problemlərini zaldan oturanların nəzərinə çatdırdı və təklif etdi ki, sərişətsiz adamları hakimiyyətə gətirilməsinə tələsmək lazımdır deyildi. Zaldan bu təklifi bayənənlər çox oldu amma Bakıdan gələnlər təkid etdilər və bütönlüklə dəyişilməni əsas götürdülər. Rayonun mövcud vəziyyəti nəzərə alınmadan verilən belə qəti qərara etiraz edən Hacı Səlim əfəndi bu işə xeyir-dua verməyib tribunadan düşüb bir başa zaldan

tün evlərdə, idarə və müəssisələrdə, eyni zamanda 50- yə qədər kənd və qəsəbələrdə var idi və verilişlərimiz çox maraqlı dinləniliirdi. Radionun təsir dairəsi geniş idi və dinləyiciləri fəal idilər. Eələ bir zaman idi ki, radioda bir mükəmməl söhbətə hər hansı şəxs tanınmış rayonda məşhurlaşdırdı. Ümumiyyətlə həmin illərdə din adamlarının mətbuatında radioda çıxış etməsi özü sensasiyalı bir hadisə idi və Səlim əfəndinin radioda çıxışı həm radionun həm də Səlim əfəndinin nüfuzunu artırdı. Sonra mən hər heftənin cümə günü dini verilişin vaxtını artırdım. Dövlət orqanlarından mənə təsirlər olurdu, amma bir tərəh yola verib verilişləri davam etdirirdim. Sonralar Səlim əfəndi Şəki cümə məscidində uşaqlar və gənclər üçün mədrəsə açdı. Burada təhsil alan uşaqlar məscidin hesabına gündə üç dəfə yemək və yatacaqla təmin olundular. Bir müddət

çıxıb getdi. Zaman sübut etdi ki, Hacı Səlim əfəndinin təklifi həm xalqın, həm də dövlətin xeyrinə hesablanmışdı. O haqlı idi!

Şair Vaqif Aslan Hacı Səlim əfəndi haqqında danışarkən dedi ki, mənəm Səlim əfəndi ilə yaxından tanışlığımı 1999-cu ilin baharı ərəfəsində təsadüf edir. Sovet dövründə kommunist, ölkəmizin müstəqillik illərində hacı olan bir nəfər mənə70 yaş olduğunu xatırlatmışdı. Mən də ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərən Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Şəki bölməsinin adından İcra Hakimiyyəti başçısına və bölgə qazisinə məktubla müraciət etmişdim. Məktub yaxşı qarşılanmışdı. Mənəm Səlim əfəndi ilə yaxından tanışlığımı eə o zamandan başladı. Biz hərdən görüşüb söhbətəşir-dik. Hacı Səlim əfəndi Şərqi çəni şəxsiyyətləri Fəxrü Gürgəni, Nasir Xosrov, Qətran Təbrizi, Sənai Qəznəvi, Nizami Gən-

cəvi, Əmir Xosrov Dəhləvi kimi nəhənglərin yaradıcılığı ilə yaxından tanış idi və onların əsərlərini orijinaldan oxuyurdu. Onları bildikdən sonra Səlim əfəndi mənə elm və ərfan bilicisi təsiri başlandı. Mən bir dəfə də onun şəxsi hesabına 60-70 adamlıq banket məclisində iştirak etməmişəm və O, hər bir kəsin banketdə sərbəstliyini elan etməsinin şahidi olmuşam. Səlim əfəndi Şəki əhəmiyyətli hər bir işəsalınan başqa, çəkilən yola, tikilən binaya, keçirilən tədbirlərə xeyir-dua verməyi özünə borc hesab edirdi. Elin toyu və ya sı onun üçün həyat və yaşamaq amalı idi. İnsan həyatının hər üzünü görən və geniş dünya görüşü ilə qiymətləndirməyi bacaran Hacı Səlim əfəndi elimizin, bölgəmizin tanınan, sayılıb seçilən adamı və nüfuzlu şəxsiyyət idi. Seviliirdi və insanlar tərəfindən dəyərləndirilirdi. Cənnətlik olsun!

Başqa bir dostumuz, bütün Azərbaycanda pasionat Ramuz kimi tanınan iş adamı Ramuz Məmmədov Səlim əfəndi haqqında öz fikirlərini dəyərkən qeyd etdi ki,

- Mən Səlim əfəndi ilə uzun illər ünsiyyətdə olmuşam.Onunla səmiyyəti dostluq münasibətimiz olub. İkimizin də üreyimizdən narahaatlığımız olduğunu görə dəfələrlə birlikdə Bilgəhdəki kardioloji sanatoriyaya gedib həm istirahət edirdik, həm də müalicə alırdıq. Mən götürdüm ki, Səlim əfəndi boş vaxtlarında başqaqları kimi domino, nərd oyunları ilə məşğul olurdu. O, vaxtını mütaliə ilə keçirirdi. Həm Şərqi dahilərinin həm də Avropanın klassiklərinin əsərlərini oxuyurdu. Səlim əfəndi böyük ziyalı bir insan idi. 2000-ci ilin payızında, təxminən noyabr ayında biz yənə Bilgəhdə sanatoriyada idik. Müalicələrimiz təzə başlamışdı. Axşama yaxın tanışlardan biri Şəkiddə mənə zənc etdi və çox heyecanla bildirdi ki, Şəkiddə ixtişaşlar başlayıb vəziyyət hər dəqiqə ağırlaşır. Mən bu xəbəri Səlim əfəndiyə dedim O, Şəkiyə bir neçə adama zənc etdi bu xəbəri dəqiqləşdirib çox narahət oldu. O, çox vətənpərvər, doğma Şəkinin ürəkdan sevn bir insan idi. Bir neçə dəqiqə düşü-nüb qətiyyətlə dedi. Yox Şəkiddə belə vəziyyət olduğu halda, mən burda istirahət edə bilmərəm. Bir onu deyə bilərəm ki, xalq həmişə haqlıdır. Biz bir neçə dəqiqə qədəm saonra mənəm məşinməli Şəkiyə yola düşdük. O, Şəkinə çox seviridi. Allah ona rəhmət ələsin, yeri Cənnət olsun.

Söhbətimizin daha bir iştirakçısı, hazırda Şəki islam kolleginin direktoru Rəhman Nuri idi.

O dedi ki, Hacı Səlim əfəndi 1992-93-cü illərdə bir neçə dəfə Türkiyəyə səfər edib orada tanınmış din xadimlərindən Veysel Tatlı hoca, Mahmud Aytəkin hoca və başları ilə görüşüb müvafiq təlimatları aldıqdan sonra gəlib Azərbaycanda ilk İslam mədrəsəsinin Şəkiddə açılmasına nail oldu. Təbiidir ki, mədrəsənin fəaliyyətinə Azərbaycan qanunlarına uyğun icazə alınmışdı. İki ildən sonra Hacı Səlim əfəndi bir qədər də ərinə gedib mədrəsədə hafizlər yetişdirilməsinə başladı. 1995-ci

ildə ilk iki hafizdən biri mən olmuşam. Biz 1996-cı ildə böyük tən-tənə ilə təşkil edilən imtahanda iştirak etdik və hafizlik adı aldıq. Hafizlik mərasiminə Bütün Qafqazın Şəxüislamı Hacı Allahşükür Paşazadə həzrətləri, Türkiyədən Osman Nuri Topbaşın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti və bir çox fəxri qonaqlar təşrif buyurmuşdu. Bütün bunlar Hacı Səlim əfəndinin nüfuzu və hörməti sayəsində baş tutmuşdu. Sonralar öz fəaliyyətini bir qədər də genişləndirən mədrəsəmizə kollec statusu verildi və fəaliyyət imkanları ildən-ile genişləndi. Yarandıqı gündən indiyədək Şəki mədrəsəsində və kollecə yüzlərlə uşaq və gənc dini təhsil alıb. Onlardan 250 nəfəri hafizlik dərəcəsinə yüksəlib. Hafizlərdən 90 nəfəri sonralar ali dini təhsil alıb. Hazırda 40 nəfər də təhsil almaqdadır. 13 nəfəri magistratura məzunudur, 5 nəfər də doktorantura təhsil alır. Məzun hafizlərimizdən ilahiyət institutunda müəllim işləyənlər də var, ilahiyət elmləri üzrə fəlsəfə doktoru olanlar da və Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsində yüksək vəzifələrdə çalışanlar da vardır. Bizim məzunlarımızdan Azərbaycanın rayonlarında fəaliyyət göstərən məscidlərdə imam və naibi imam işləyənlər də vardır. Bu günə qədər 60 nəfər məzunumuz olan hafizlər Türk dilli dövletlərə və beynəlxalq müsabiqələrdə iştirak ediblər və əksər vaxtlar 1-ci, 2-ci və 3-cü yerləri tutublar. Bəziləri də birinci oluqda yer alıblar. Mən bunu xüsusi deməliyəm ki, qazanılan bütün nailiyyətlər Hacı Səlim əfəndinin zaman- zaman qayğısı, diqqəti və vətənpərvərliyinin nəticəsində mümkün olmuşdur. Biz bütün nailiyyətlərə görə ona minnətdarlıq etməyə borcluuyq. Yeri behişt olsun.

2014-cü ildə Səlim əfəndi səhhətindəki problemlərlə əlaqədar öz ərizesi ilə bölgə Qazisi vəziyyətindən çıxıb. Amma Şəkinin din adamlarının xahişini nəzərə alan Qafqaz Müsəlmanları idaaesi Hacı Səlim əfəndini mərkəzi cümə məscidinin dini icma sədri vəziyyətində saxlayıb. O, ömrünün son gününə qədər həmin vəziyyətdə qalıb.

Hacı Səlim əfəndinin qızı Fatimə xanım da atasının arzusu ilə kəmil dini təhsil alıb və uzun illərdə Şəki mərkəzi cümə məscidində gənc qızlara Qurani-Kərimi öyrədir. Fatimə xanım həm də qadınların iştirak etdiyi yas mərasimlərinin fəal aparıcısıdır və orada onun xoş əvəzlə oxuduğu Quran ayələri dinləyənlər tərəfindən yüksək dəyərləndirilir.

Hacı Səlim əfəndi haqqında mərasimlərdə çoxları müsbət fikir və rəylər söylədilər. Bu dəyiənlərin realıqlar olmasının nəticəsidir ki, Şəkiddə tarixən Şəkiddə həmişə ziyalılar dini tolerantlığın təminatçısı olublar. Elə buna görə də Şəki türklüyün və müsəlmançılığın layiqli mərkəzlərindən biridir. Allah Səlim əfəndiyə rəhmət ələsin, yeri Cənnət olsun!

Çingiz Ənvəroğlu

Qətlə yetirilmiş polis anasından Prezidentə məktub

“Bu ağır cinayətin üstünü ört-basdır etmək bu qədərmi asandır?”

2018-ci ildə Gəncə iğtişaşları zamanı qətlə yetirilən polis zabiti Səməd Abbasovun həyat yoldaşı Leyli Abbasova Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə açıq məktub ünvanlayıb.

APA-nın məlumatına görə, məktubda deyilir:

“Hörmətli cənab Prezident!

Biz 2018-ci ildə Gəncə iğtişaşlarını törədən cinayətkarlar tərəfindən qətlə yetirilən polisərin ailələri adından Sizə müraciət edirik. Hadisələrin gedişatı, gördüklərimiz, müşahidə etdiklərimiz bizi dərdimizi söyləməyə məcbur etdi! Gəncə hadisələrinə görə baş verən məhkəmə prosesinə biz başından qatılmadıq. Düşündük ki, dövlət bu işdə ədalətli olacaq və məhkəmələr ictimai vicdanı rahatladan qərarlar qəbul edəcəklər. Biz bu gündəlik qanunlara, haqq-ədalətə söykənərək dərdimizi, acımızı çəkməkdə, səbrlə günahkarların layiqli cəzalarını almalarını gözləməkdəyik. Amma bu gün hadisələr eə dövr edir ki, artıq susa bilmirik!

Şəhid polisərin ruhuna bir qrup şəxs tərəfindən hörmətsizlik edilməsinə dözə bilmirik!

Biz hər bir anın fəryadını anlarıy, onların ərđini başa düşürük, heç kimi də ittiham etmək istəmirik. Amma bu gün biz Gəncədə qanunları tapdılayan, iğtişəş törədən, qan tökülməsində təşqirli bilinərkə həbs olunan şəxslərin analarının, bacılarının küçələrə çıxaraq onların həbsdən azad olunmasını tələb etdiklərini görürük. İndi biz sual edirik: doğrudanmı bir insanı, bir ailə başçısını və ən nəhəyə, dövlətin keşiyində duran iğdi amansızlıqla öldürmək bu qədər asandır və həqiqətənmə bu, günah sayılmıyır? Bu günahı, bu ağır cinayətin üstünü ört-basdır etmək bu qədərmi asandır?

Bu gün məhkəmə zallarında, küçələrdə hay-küylə nəyəsə nail olmaq istəyən, oğullarının, əzizlərinin həbsdən azad olunmasını tələb edən analara, bacılara üzümüzü tutaraq soruşmaq istəyirik: siz eə bilirsiniz öldürülən polisərin ailəsi, anası, bacısı yoxdu? Heç təəssvür edirsiniz ki, qətlə

yetirilən polisərin doğmaları cinayətkarların mühakiməsi uğrunda haqlarını tələb etsə, nələr olar? Və sizə üzümüzü tutaraq bildirmək istəyirik: iğtişəşlər törədənlər özlərini Gəncə sakinləri elan edir, amma bilirsiniz ki, əsl gənclilər həç bir zaman qanunları və insanlığı bu cür ayaqlar altına atmaz!

İndi biz bilmək istəyirik, bu polisəri doğulub boya-başa çatdıqları Gəncədə kimlər öldürdü? İstintaq və məhkəmə araşdırdımı ki, hadisənin baş verdiyi gün ətraf rayonlardan Gəncəyə gələnlərin məqsədi nə imiş? Ya da

araşdırdımı ki, polisəri amansızlıqla qətlə yetirən qatilin hadisə yerindən qaçırılmasına, gizlədilməsinə və hiymə edilməsinə kimlər səbəb olub? Bütün mənalı ömürlərini asayışı qorumağa həsr edən bu iki yüksək rütbəli polis zabitini kimlər, kimlərin və hansı daxili, ya da xarici qüvvələrin təsiri və sifarişli ilə qətlə yetirdi? Kimlərin dərhal yaranlarını sarılmasına əngəl oldu? Kimlər yaralı polisəri vurdu, tapıqlədilər - hamısı cəzalandırıldı mı?

Cənab Prezident!

Bir dövlət başçısı kimi Sizə müraciət edərək ədalət naminə səsimizə səs verməyinizi, Gəncədə qətlə yetirilən polisərin qanının yerdə qalmasına aman verməyinizi xahiş edirik!

Səməd Abbasov və İlqar Balakışiyev hər bir zaman asayışın, qanunların keşiyində durmuşlar. Ona görə də hər iki polis zabitinin qatillərindən qanunlar çərçivəsində mühakiməsinə tələb edirik. Gəncədə meydana polisərlərə güzəşt edilmədi! Bu gün də bu cinayətdə əli olanlara heç bir kəsə güzəşt edilməməlidir!”

Türkiyədə 74 hərbcinin həbsinə qərar verildi

İstanbul Prokurorluğu “Fətullahçılıq” terror təşkilatı (FETÖ) ilə gizli əməkdaşlıqda şübhəli bilinən 74 hərbcinin həbsinə qərar verilib.

Adalet.az Türkiyə mətbuatına istinadən

xəbər verir ki, təhlükəsizlik qüvvələri artıq onların həbs edilməsi ilə bağlı əməliyyatlara başlayıb.

Bərəsində həbs qərarı çıxarılan hərbcilərdən 25-i Türkiyə Quru Qoşunları Komandanlığın-

da, 7-si Hava Qoşunları Komandanlığında,10-u Dəniz Qoşunları Komandanlığında, 2-i Sahil Mühafizə Komandanlığında, 30-u isə Jandarma Ümumi Komandanlığında fəaliyyət göstərir.

Bakıda külək altı ağacı aşırıdı

Paytaxda dünəndən başlayan güclü külək altı ağaca ziyan vurub.

Bu bərədəOxu.Az-a Bakı Şəhər Yaşıllaşdırma Təsərrüfatı Birliyinin Bitkilərin Mühafizəsi Şöbəsinin reisi Orxan Məmmədov məlumat verib.

Onun sözlərinə görə, külək nəticəsində iki ağac məşinlərin üstünə düşüb:

“İki ağac kökündən çıxıb. Dördəağacın isə budağı sınıb. Ümumilikdə, külək altıağaca ziyan vurub”.

Orxan Məmmədov hadisələrin paytaxtın Yasadənizində baş verdiyini qeyd edib.

